

de pues de ferro», «lo qui fa pintes: pectinarius», OPou (*ThPu.*, 312, 163); «pintas de teixidor, pintas per pentinar cànium», FebrCard.

D'aquesta aplicació tèxtil en tenim ja moltes dades medievals: «Ban --- de trencar lo *pinte*», Ordonaments de Teixidors de Bna., de 1387 (*CoDoACA* VII, 260.14); en els docs. rossellonesos, l'*InvLC* aplega «unes *pintes* lanares» (lleg. *laneres* o *lanars*?) a. 1334, «unes *pintes* e unes cardes» 1349, «una *pinta* de boys» ['boix'] 1353, i set o vuit dades més, de gènere fem.¹⁰ més o menys segur dins el S. XIV.

Ara bé, sembla que des de l'èstri de teixidor el mot s'estengué al teixit mateix, o més ben dit una part: si ho entenc bé es tracta d'una mida de drap que degué correspondre a l'amplada que abraçava un pinte de teler: «Qui volrà fer draps de la gran sort, a la Florentina, o a la guiza de Flandes, --- de *pinte* xxviie, --- xxxvie, o de mayor nombre que hagen haver de lonc, quant exiran del tixedor, xxe cana de Barcelona»: en unes crides rosselloneses fetes l'any 1424 (*RLR* IV, 370n., per explicar què s'entén per *blanc de sort* en un doc. de 1284). «Ordonaren los Conçellers e pròmens, que tot *pinte* de drap verbí [drap de Verviers] tretzè haje haver d'ampla dotze palms e un quart», doc. de 1448 de les Memòries Hist. de Bna. de Cap.²⁵ many.

Ens ho amplia la documentació rossellonesa medieval: «demanatz si eyls tixen --- ni de quin *pinte* fasia los draps» 1420. Podia ser *pinte estret*: en un inv. de la casa d'un teixidor: «un par de *pintes* stretz»³⁰ a. 1370; on no asseguraria si es tracta de l'èstri mateix del teler o ja de la peça teixida;⁴ però és aquesta en «drap de lana bru a *pinte* stret» a. 1381. I ja s'ha d'esperar que trobarem també l'ample: «un trosseyl de drap de lin a *pinte ample*, altre trosseyl *estret*»³⁵ a. 1389, «tot drap de lana de *pinta* ampla de xx^a ligadura» (*InvLC*, s. v. *pinte*).

Aquí tenim la solució de l'obscur problema plantejat per la locució mallorquina de *pinten-ample*: car és així com s'hauria d'escriure la curiosa locució adverbial, que entén malament tothom, sense exceptuar-ne els filòlegs balcars. És clar que *PENCTINE* fou de primer *pinten* amb -n abans de perdre's les n finals, i que en aquesta locució estereotipada i unificada es conservà la -n el mateix que en *man àreta*, *man esquerra*, *vin blanc*, *pan caritat*, *pan cuit*, *cosin germà*, *mitjan camí* etc. Tots s'hi equivoquen: més explícitament Aguiló i JnAlcover quan ho grafiaven *de pinta en ample* (*DAG.*), pitjor T. Forteza (*Gram.*, § 370) i Moll (*Dicc. Cast.-Cat.* 1977, s. v. *de par en par*) etc.,⁵⁰ escrivint *de pint en ample*, car un mot *pint* no existeix.

En el seu ús més trivial o corrent, s'aplica a les portes i obertures, però un mestre com JnAlcover ens el presenta amb més àmplia i noble aplicació: «certs motius de psicologia personal perllongaren mes excursions pel camp de la poesia castellana; el temperament, el caràcter, la verdor de la juvenesa, poc inclinada a obrir al públic de *pinta en ample* les intimitats del cor; l'orgull, avar de llàgrimes, que refrena l'emoció per elegantitzar-la, i mescla una punta d'ironia amb les efu-⁶⁰

sions de la tendresa, me feien preferir la Musa de l'enginy ---» en el seu eloqüent, esplendorós, discurs de 1906 a l'Ateneu Barcelonès amb motiu del Congrés Internacional de la Llengua (*O. C.*, 277b7f.).

El context més corrent és: «Joan Rosselló --- m'obrí de *pint en ample* les portes de casa seva», B. Guasp (*IdOr* IX, p. viii). També l'eivissenc JnCastelló: «sa dòna despenjà sa verga de bou i li obrí sa porta de *pint en ample*» (*Rond. Eiv.*, 74). I una vegada va usar-ho Verdager, per cert en un introit magnífic: «A les creixentes ones sa immensa portalada / va obrint de *pinta en ampla* de Gibraltar lo Freu: / sos dos muntants de pedra fan lloc a la riuhada, / y 'l front de Calpe, a trossos, serveix de marxapeu», *Ail.* VII, 1b (cant afegit en la versió de 1878). Però com que no sabem que aquesta locució estigui en ús a Terra Ferma, ni n'hi ha altre cas en escr. del Princ., hi ha gran motiu de sospitar que Mn. Cinto l'havia apresat del seu gran amic MrnAguiló i els altres mallorquins.

La intervenció d'una *pinta* en aquesta rumbosa i forta expressió no tindria explicació lògica. Gramaticalment la construcció amb *en* entre *pinta* i *ampla* tampoc es compendria. A la vista de les cites de l'acc. tèxtil s'imposa identificar-ho amb *pinte* com a mida de teixits: de «robes de *pinten ample*» es degué passar a *finestres de pinten ample* com la dels bells palaus del barri del Born, de Cort i de Bellver; i en fi a *portes obertes*, i a grans cors com el del Cantor de la Serra. No descarto que hi ajudessin les *xemenies de pinten ample*, car també a la Mallorca hivernal fa de bon estar a la vora d'una llar abrandada. Sembla que existí també un compost paral·lel **de penten blanc*, cf. *de plantenblanc* (a *plant*).

En l'evolució fonètica de *PECTEN* el català ha seguit camins ben diferents dels de les llengües romàniques més conegudes: it. *pèttine*, fr. *peigne* (*peigne* > *peige*) i cast. *peigne* on la *ç* es perdé abans de tenir temps de canviar-se en *ç*. Alguns imaginaren que en català hi havia hagut una transposició de la T i la n; pensant més en el gascò *piente*, però també el cat. *pinta*, M-Lübke (*Rom. Gramm.* I, § 337), Grammont (*MSLP* XIII, 89) i Millardet (*RLR* LX, 91) suposaren aqueixa metàtesi (Ronjat, *GrIstProvMod.* I, 153, dóna dades àmplies i útils, però no explicacions clares). Tal transposició seria inconcebible en el nostre sistema, no tant perquè un tal fenomen no es dóna amb oclusives sordes, sinó perquè la E posttònica no es podia perdre: és típic del sistema catalano-occità la conservació de les vocals àtones davant (i darrere) N (*òrdens*, *àsens*, *hòmens*, *tèrmens*, *llémens*, *escòrpena*, *tòfena*, *llenegar* etc.); en gascò arriba a ser absurd suposar que la -N intervocàlica, fonema evanescent, fos capaç de vèncer i trabucar la força d'una -T-oclusiva sorda.

Schuchardt fou el primer d'adonar-se que en aquest mot pogué haver-hi un cas de propagació de nasal, si bé solament parlà del portuguès *pente* < *pentem* (*ZRPb.* xxxv, 1911, 77). En fi això i el cas del verb *pentenar*, -inar, obrirren els ulls a M-Lübke sobre la propagació de nasal, i desmentí la seva explicació an-